

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ННІ бізнесу, природокористування і туризму
Кафедра управління персоналом та економіки праці

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
всіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри управління
персоналом та економіки праці
Протокол № 6
від «23» грудня 2021 р.

Чернігів 2022

Фінансовий менеджмент. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент» всіх форм навчання / Укл. Забаштанський М.М., Ремньова Л.М., Роговий А.В., Мекшун Л.М. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. 38 с.

Укладачі: ЗАБАШТАНСЬКИЙ МАКСИМ МИКОЛАЙОВИЧ, доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління персоналом та економіки праці;
РЕМНЬОВА ЛЮДМИЛА МИХАЙЛІВНА, кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці;
РОГОВИЙ АНДРІЙ ВІТАЛІЙОВИЧ, доктор економічних наук, професор, професор кафедри туризму;
МЕКШУН ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці.

Відповідальний за випуск: РЕМНЬОВА ЛЮДМИЛА МИХАЙЛІВНА, завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці, кандидат економічних наук, професор.

Рецензент: ДУБИНА МАКСИМ ВІКТОРОВИЧ, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська політехніка», доктор економічних наук, професор.

ЗМІСТ

Вступ	4
Навчальна програма дисципліни	5
Зміст і тематика практичних занять	10
Зміст та обсяг самостійної роботи.....	11
Тематика практичних занять	12
Практичне заняття №1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту	12
Практичне заняття №2. Система забезпечення фінансового менеджменту	13
Практичне заняття №3. Вартість та оптимізація структури капіталу	15
Практичне заняття № 4 Управління активами	17
Практичне заняття №5. Управління прибутком.....	19
Практичне заняття №6. Управління грошовими потоками.....	23
Практичне заняття №7. Управління інвестиціями.....	26
Практичне заняття № 8. Управління фінансовими ризиками	27
Практичне заняття № 9 Антикризове фінансове управління підприємством.....	28
Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань	31
Рекомендована література.....	33
Глосарій з дисципліни «Фінансовий менеджмент».....	35

ВСТУП

В сучасних економічних умовах поступово відбувається зміщення акценту з суто виробничого управління на управління фінансове. Відсутність системного підходу до управління фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання призводить до погіршення фінансового стану і розпорошення фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні підприємства. Для того, щоб уникнути значної частини фінансових труднощів, з якими стикаються підприємства, необхідно сформувати ефективну систему фінансового менеджменту. Зберегти міцні позиції в умовах жорсткої конкуренції будь-якому суб'єкту господарювання можна спираючись на раціональний фінансовий менеджмент. Саме від рівня організації фінансового менеджменту залежить наскільки своєчасно, з мінімальними витратами, без втрати незалежності, підприємство буде забезпечено коштами, необхідними для його раціонального оснащення і нормальної поточної господарської діяльності, а також контроль за ефективним використанням коштів і рентабельністю операцій. Управління фінансовими ресурсами потребує належних економічних знань, набуття яких є основним завданням вивчення курсу «Фінансовий менеджмент».

Дисципліна має теоретико-прикладний характер: у теоретичному плані вона повинна поглибити фундаментальні знання щодо організації фінансово-економічних відносин суб'єктів господарювання; у прикладному плані – закласти базові знання з методики оцінки ефективності формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, а також розробки системи заходів щодо забезпечення їх раціонального використання.

Розроблені методичні рекомендації містять: навчальну програму курсу, тематику практичних занять, контрольні тести, предметні задачі та питання для самоконтролю, теми рефератів, завдання для самостійної роботи, перелік рекомендованої літератури та глосарій.

Практичні заняття, які проводяться за основними темами дисципліни «Фінансовий менеджмент» у формі вільного обговорення, мають за мету узагальнення і систематизацію знань, отриманих студентами у ході підготовки до занять, а також розвиток у них самостійного мислення, здібностей до вільного обміну думками, вміння знайти правильний підхід до вирішення практичних завдань.

Самостійна робота виконується студентами у час, вільний від аудиторних занять без безпосередньої участі викладача, але під його керівництвом. Її метою є поглиблення опанованого матеріалу дисципліни та набуття практичних навичок.

1 НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту

Сутність фінансового менеджменту. Функції фінансового менеджменту та їх значення. Фінансовий менеджмент як система управління фінансами підприємства. Необхідність і умови ефективності фінансового менеджменту.

Еволюція фінансового менеджменту. Мета фінансового менеджменту. Основні завдання фінансового менеджменту. Значення максимізації прибутку і ринкової вартості підприємства для реалізації кінцевих інтересів його власників. Вартість грошей у часі.

Стратегія і тактика фінансового менеджменту, Об'єкти і суб'єкти фінансового менеджменту. Механізм фінансового менеджменту. Місце фінансового менеджменту в організаційній структурі підприємств. Методи та засоби фінансового менеджменту. Система забезпечення фінансового менеджменту.

Необхідність і значення визначення вартості грошей у часі. Фактори, що впливають на зміну вартості грошей у часі. Вплив інфляції на зміну вартості грошей.

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

Правове забезпечення фінансового менеджменту. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту. Вплив облікової політики на результати управлінських рішень. Класифікація витрат для прийняття управлінських рішень.

Передумови розвитку фінансового менеджменту як системи управління фінансовими відносинами. Основні критерії формування та удосконалення податкового законодавства в Україні з позицій задач фінансового менеджменту.

Організаційна побудова служб фінансового менеджменту окремих суб'єктів господарювання. Функціонально-організаційні елементи служби фінансового менеджменту.

Сфера застосування показників існуючої фінансової звітності в процесі управління фінансами підприємств. Мета та послідовність розробки системи моніторингу фінансової діяльності підприємства.

Змістовий модуль 2

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 3. Вартість та оптимізація структури капіталу

Сутність капіталу підприємства. Класифікація капіталу. Визначення загальної потреби в капіталі. Фактори, що впливають на обсяг капіталу. Власний капітал і його формування. Статутний капітал. Пайовий капітал. Резервний капітал. Нерозподілений прибуток. Управління формуванням власного капіталу.

Позичковий капітал. Довгострокові фінансові зобов'язання. Короткострокові фінансові зобов'язання. Кредиторська заборгованість. Управління позичковим капіталом. Управління кредиторською заборгованістю.

Вартість капіталу. Вартість капіталу як міра прибутковості. Норма капіталу. Базова концепція визначення вартості капіталу. Визначення вартості власного капіталу. Фінансовий ліверідж. Ефект фінансового ліверіджу.

Структура капіталу. Фактори, що впливають на структуру капіталу. Управління структурою капіталу. Оптимізація структури капіталу. Політика підприємства щодо структури капіталу. Вплив структури капіталу на вартість підприємства.

Тема 4. Управління активами підприємства

Склад і структура активів підприємства. Необоротні активи: сутність та склад. Структура необоротних активів та фактори, що її визначають. Види оцінок необоротних активів. Нематеріальні активи та їх роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства.

Політика управління необоротними активами підприємства. Особливості управління основними засобами та нематеріальними активами. Особливості відтворення необоротних активів та його фінансове забезпечення. Джерела фінансування необоротних активів. Напрямки удосконалення амортизаційної політики на сучасному етапі.

Мета та завдання управління оборотними активами підприємств. Склад оборотних активів, їх класифікація та особливості кругообігу.

Джерела формування оборотних активів підприємства та способи забезпечення їх оптимальної структури.

Зміст та особливості стратегій фінансування оборотних активів: агресивна модель, консервативна модель, компромісна модель. Тактика формування оборотних активів та стратегії їх фінансування.

Напрямки підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. Зміст політики управління товарно-матеріальними запасами та її

вплив на фінансові результати діяльності підприємства. Склад товарно-матеріальних запасів. Методика визначення вартості товарно-матеріальних запасів: ЛІФО, ФІФО, метод середньозваженої вартості.

Методика визначення оптимального розміру товарно-матеріальних запасів: модель оптимального розміру замовлення.

Обґрунтування способів закупівлі товарно-матеріальних цінностей.

Шляхи підвищення ефективності використання товарно-матеріальних цінностей та їх вплив на фінансові показники діяльності підприємства.

Зміст політики управління дебіторською заборгованістю.

Визначення оптимальної структури дебіторської заборгованості. Забезпечення ефективного контролю за рухом і своєчасним поверненням дебіторської заборгованості.

Змістовий модуль 3

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Тема 5. Управління прибутком

Зміст і завдання управління прибутком. Системний підхід до управління прибутком. Інформаційна база управління прибутком.

Управління прибутком від операційної діяльності. Формування прибутку від основної діяльності. Фактори, що впливають на формування прибутку. Зовнішні та внутрішні фактори.

Політика максимізації прибутку підприємств. Операційний ліверідж.

Сутність і завдання управління розподілом прибутку. Фактори, що впливають на розподіл прибутку.

Управління використанням прибутку. Дивідендна політика: науково-теоретичні засади дивідендної політики. Стратегії дивідендної політики: агресивна, консервативна, компромісна. Методи нарахування дивідендів: залишковий, метод стабільного розміру дивіденду, метод постійного збільшення ставки доходу, метод постійної і змінної частини дивіденду, метод стабільного коефіцієнту виплат, методи виплати дивідендів цінними паперами.

Тема 6. Управління грошовими потоками

Мета, задачі та принципи управління грошовими активами підприємства. Склад грошових активів підприємства та напрямки їх використання.

Вхідні грошові потоки та джерела їх формування. Зміст і завдання управління вхідними грошовими потоками. Управління грошовими потоками,

пов'язаними з операційною та інвестиційною діяльністю. Управління грошовими потоками, пов'язаними з фінансовими операціями.

Зміст і завдання управління вихідними грошовими потоками. Погашення зобов'язань за кредитами та іншими борговими зобов'язаннями.

Методика визначення оптимального залишку грошових коштів. Показники ефективності використання грошових активів підприємства.

Планування надходження й використання грошових коштів. Розробка й застосування платіжного календаря, плану кеш-флоу.

Шляхи та резерви нарощення обсягів прибутку та ефективності його використання.

Тема 7. Управління інвестиціями

Сутність і класифікація інвестицій. Зміст і завдання управління інвестиціями. Види інвестицій. Формування інвестиційної політики.

Форми реальних інвестицій і особливості управління ними. Капітальні вкладення. Види інвестиційних проектів і вимоги до їх розробки. Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів. Окупність капітальних вкладень та її розрахунок. Особливості управління інноваційними інвестиціями підприємств. Управління реалізацією реальних інвестиційних проектів. Порядок розробки бюджету капітальних вкладень.

Фінансово-інвестиційна діяльність підприємства. Управління фінансовими інвестиціями. Вкладання коштів у цінні папери. Портфель фінансових вкладень та принципи його формування. Методи оцінки інвестиційного портфеля з урахуванням ризику. Диверсифікація інвестиційного портфеля.

Змістовий модуль 4

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ТА АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Тема 8. Управління фінансовими ризиками

Економічна сутність фінансових ризиків та їх класифікація.

Основні види фінансових ризиків: валютний, депозитний, процентний, інфляційний, інвестиційний, кредитний. Фактори, які впливають на рівень фінансових ризиків. Визначення рівня ризику і його впливу на фінансовий стан підприємства та на його прибутковість. Зміст управління фінансовими ризиками. Процес їх прогнозування та нейтралізації у фінансовій діяльності підприємств.

Методи розрахунку ризиків. Економіко-статистичні методи оцінки рівня ризиків. Експертні методи оцінки. Аналогові методи оцінки. Премія за ризик та порядок її визначення. Способи уникнення та нейтралізації фінансових ризиків. Страхування ризиків. Використання механізмів диверсифікації.

Тема 9. Антикризове фінансове управління підприємством

Зміст та завдання антикризового фінансового менеджменту підприємством.

Методи прогнозування банкрутства підприємства. Система випереджального реагування на загрозу банкрутства і комплекс запобіжних заходів. Методи інтегральної оцінки фінансового стану підприємства.

Механізми фінансової стабілізації. Фінансова санація підприємства як елемент антикризового управління. Менеджмент санації підприємства, його функції та завдання.

2. ЗМІСТ І ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття проводяться з метою розширення, поглиблення й деталізації теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти на лекціях та в процесі самостійної роботи. Вони дають студентам можливість набуття навичок здійснення досліджень головних проблем курсу, вирішення ситуаційних завдань з обліку робочої сили, робочого часу, його планування на основі використання економічних методів.

При проведенні практичних занять зі «Фінансовий менеджмент» використовуються:

– *кейс-метод* – (метод аналізу конкретних ситуацій) – наближення процесу навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів, розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу

– *презентації* – виступи перед аудиторією і представлення певних досягнень, результатів роботи групи.

– *рольові ігри* (інсценізації) – при яких здобувачі вищої освіти задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

План практичних занять зі «Фінансовий менеджмент» представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Тематичний план практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту	1
2.	Система забезпечення фінансового менеджменту	1
3.	Вартість та оптимізація структури капіталу	2
4.	Управління активами підприємства	2
5.	Управління прибутком	2
6.	Управління грошовими потоками	2
7.	Управління інвестиціями	2
8.	Управління фінансовими ризиками	2
9.	Антикризове фінансове управління підприємством	2
<i>Разом</i>		16

3. ЗМІСТ ТА ОБСЯГ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота з навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент» для здобувачів вищої освіти включає:

- підготовку до практичних занять із розв’язанням розрахункових завдань та вирішенням тестів;
- виконання модульних контрольних робіт;
- виконання розрахунково–графічної роботи із самостійним пошуком, аналізом, табличним чи графічним представленням статистичної інформації;
- презентація результатів дослідження на студентських наукових конференціях.

Обсяг та тематика самостійної роботи представлена в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Розподіл тем самостійної роботи за модулями і годинами

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту	8
2	Система забезпечення фінансового менеджменту	9
3	Вартість та оптимізація структури капіталу	9
4	Управління активами підприємства	9
5	Управління прибутком	9
6	Управління грошовими потоками	9
7	Управління інвестиціями	9
8	Управління фінансовими ризиками	9
9	Антикризове фінансове управління підприємством	9
Разом		80

4. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Сутність та принципи організації фінансового менеджменту.
2. Мета та функції фінансового менеджменту.
3. Стратегія і тактика фінансового менеджменту.
4. Еволюція розвитку фінансового менеджменту.

Питання для самостійного опрацювання та самоперевірки знань

1. У чому полягає сутність фінансового менеджменту?
2. Розкрийте роль фінансового менеджменту у забезпеченні розширеного відтворення суб'єктів господарювання.
3. Яким чином узгоджуються між собою окремі цілі і задачі фінансового менеджменту?
4. Яка роль відводиться механізму фінансового менеджменту в реалізації управлінських задач?
5. Розкрийте значення основних концепцій на яких базується фінансовий менеджмент.
6. Обґрунтуйте необхідність розробки тактики та стратегії фінансового менеджменту на підприємстві.
7. В чому полягає відмінність між стратегією і тактикою фінансового менеджменту?
8. Назвіть основні критерії оцінювання стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами.
9. Охарактеризуйте основні еволюційні зміни які відбулись в процесі розвитку фінансового менеджменту.

Практичні завдання

Завдання 1

Використовуючи форму таблиці, наведену нижче, перелічити основні фінансові методи, що є найбільш поширеними в практиці фінансового менеджменту, і для кожного з них підібрати фінансові важелі.

Фінансові методи	Фінансові важелі, що реалізують фінансові методи

Завдання 2

Використовуючи форму таблиці, наведену нижче, розмежувати цілі, задачі, ступінь деталізації фінансових рішень при стратегічному, тактичному і оперативному управлінні.

Вид фінансового менеджменту	Цілі управління	Задачі управління	Ступінь деталізації управлінських рішень
Стратегічний			
Тактичний			
Оперативний			

Реферати до теми

1. Роль фінансового менеджменту у забезпеченні результативності виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання.
2. Актуальні проблеми управління фінансами вітчизняних суб'єктів господарювання.
3. Сутність та необхідність стратегічного та тактичного управління фінансами суб'єктів господарювання в сучасних умовах.
4. Концептуальні засади розвитку фінансового менеджменту.

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Організаційно - правове забезпечення фінансового менеджменту.
2. Сучасне інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.
3. Роль облікової політики у забезпеченні результативності функціонування суб'єктів господарювання.
4. Структура витрат для прийняття управлінських рішень.

Питання для самостійного опрацювання та самоперевірки знань

1. Розкрийте роль правового забезпечення у процесі функціонування суб'єктів господарювання ?
2. Розкрийте зміст основних нормативно-правових актів, які визначають процес нормативно-правового регулювання вітчизняних суб'єктів господарювання ?
3. Наведіть схематичне відображення організаційної структури суб'єкта господарювання та зазначте місце служб фінансового менеджменту в ній.

4. Яким чином можна розмежувати окремі функціонально-організаційні елементи служби фінансового менеджменту?

5. Обґрунтуйте необхідність запровадження системи результативності виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання?

6. У чому полягає мета та послідовність розробки системи моніторингу фінансової діяльності підприємства?

7. Розкрийте сутність та необхідність сучасного інформаційного забезпечення процесу організації фінансового менеджменту на підприємстві.

8. Яким чином облікова політика впливає на фінансові результати діяльності підприємства, його інвестиційну привабливість та фінансову стійкість?

9. Охарактеризуйте існуючі методи амортизаційної політики підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1

Наведіть схематичне відображення системи забезпечення фінансового менеджменту великого і дрібного підприємства.

Основні елементи системи забезпечення	Великі підприємства	Дрібні підприємства
Організаційна структура		
Правове забезпечення		
Інформаційне забезпечення		

Завдання 2

Підприємство придбало виробничу лінію на суму 850 тис. грн. У відповідності до технічної документації обладнання строк його корисної експлуатації був оцінений у 5 років, а ліквідаційна вартість – 50 тис. грн.

Оцініть балансову вартість обладнання на кінець 1-го, 2-го і 3-го років, якщо для нарахування амортизації використати:

- а) метод прямолінійного списання;
- б) метод подвійного зменшення залишку.

Яким чином використання альтернативних методів вплине на фінансову звітність підприємства?

Реферати до теми

1. Сучасні парадигми правового забезпечення фінансового менеджменту.

2. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту в залежності від розмірів підприємства та його організаційно-правової форми.

3. Сучасні інформаційні системи організації процесу фінансового менеджменту на підприємстві.

4. Вплив облікової політики на результативність функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання.

5. Амортизаційна політика підприємства: нормативне та організаційне забезпечення.

Тема 3. Вартість та оптимізація структури капіталу

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Економічна сутність капіталу.
2. Особливості формування капіталу.
3. Вартість капіталу та методика її визначення.
4. Особливості управління структурою капіталу.
5. Напрямки оптимізації структури капіталу.

Питання для самостійного опрацювання та самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте різні підходи до трактування сутності капіталу?
2. Які ознаки покладені в основу класифікації видів капіталу?
3. Визначте переваги та недоліки власного і позикового капіталу?
4. Як визначається вартість окремих видів капіталу?
5. В чому полягає економічний зміст середньозваженої і граничної вартості капіталу?
6. Які фактори впливають на структуру капіталу підприємства?
7. Які можливі напрямки оптимізації структури капіталу підприємства?

Практичні завдання

Завдання 1

Для реалізації інвестиційної програми розширення виробництва підприємство потребує додаткового капіталу. Визначити середньозважену вартість інвестиційних ресурсів для кожного з можливих варіантів структури капіталу за наступними даними:

- банківський кредит можна залучити під 22% річних;

- випуск облігацій номіналом 10000 грн. потребує емісійних витрат на рівні 5%, а потенційні покупці облігацій розраховують на річний купон в розмірі 2000 грн. на одну облігацію;

- випуск простих акцій номіналом 50 грн. потребує емісійних витрат на рівні 3%, а річний дивіденд планується в розмірі 10 грн. на одну акцію при щорічному темпі приросту дивідендів на рівні 1,5%.

Джерело залучення капіталу	Сценарій 1		Сценарій 2	
	Питома вага, %	Ціна залучення, %	Питома вага, %	Ціна залучення, %
Банківський кредит				
Облігації				
Акції				
Всього	100,0		100,0	

Завдання 2

Розрахувати значення ефекту фінансового важеля для кожного з прогнозних варіантів структури капіталу підприємства за даними наведеними в таблиці.

Розрахунок ефекту фінансового важеля та сили дії фінансового важеля

Показники	Частка позикових коштів в структурі капіталу, %		
	0	25	50
Власний капітал	5000		
Позиковий капітал	—		
Всього капіталу	5000	5000	5000
Вартість позикового капіталу, %	—	18	20
Річні фінансові витрати			
Прибуток від операційної діяльності	1500	1500	1500
Прибуток після покриття фінансових витрат			
Податок з прибутку			
Чистий прибуток			
Рентабельність власного капіталу (ЧП/ВК*100), %			
Ефект фінансового важеля			
Сила дії фінансового важеля			

Завдання 3

Загальна потреба підприємства в капіталі складає 3500 тис. грн. Прибуток від операційної діяльності при цьому прогнозується в розмірі 750 тис. грн. Середній рівень фінансових витрат по позикових коштах складає 20%. Податковими пільгами підприємство не користується. Визначити ефект фінансового важеля та силу дії фінансового важеля у випадку, якщо підприємство:

- а) не користується позиковими капіталами;
- б) доведе частку позикового капіталу до 25%;
- в) доведе частку позикового капіталу до 50%.

При якому максимальному рівні фінансових витрат забезпечується позитивне значення ефекту фінансового важеля ?

Оцінити фінансовий ризик при різній структурі капіталу і визначити, як зміниться рентабельність власного капіталу при відхиленні операційного прибутку на $\pm 10\%$ від базового розміру.

Реферати до теми

1. Сучасні концепції управління структурою капіталу суб'єктів господарювання.
2. Механізм формування раціональної структури капіталу.
3. Пріоритетні напрямки мінімізації вартості капіталу та шляхи їх практичної реалізації.

Тема 4. Управління активами

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Сутність та принципи управління активами підприємства.
2. Особливості управління необоротними активами.
3. Особливості управління оборотними активами.
4. Стратегії фінансування активів.
5. Управління товарно-матеріальними запасами.
6. Управління грошовими коштами.
7. Управління дебіторською заборгованістю.

Питання для самостійного опрацювання та самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте особливості управління оборотними та необоротними активами в сучасних умовах?
2. Як визначити необхідний розмір оборотних активів для забезпечення безперебійного процесу виробництва?

3. Визначте особливості використання різних стратегій фінансування активів підприємства.
4. В яких випадках кількісними моделями управління товарно-матеріальними запасами доцільно скористатися і коли від них краще відмовитися?
5. Які способи поповнення залишку грошових коштів є більш раціональними?
6. В чому полягає сутність лімітування і диверсифікації при управлінні дебіторською заборгованістю?
7. Як визначити ціну рефінансування дебіторської заборгованості при: спонтанному фінансуванні; факторингу; обліку і продажу векселів?
8. Які методи нарахування амортизації може використовувати підприємство?

Практичні завдання

Завдання 1

Виробнича компанія закуповує деталі вартістю 100 грн. за одиницю. Загальна річна потреба в комплектуючих складає 10000 штук. Витрати на зберігання одиниці запасу складають 50 грн., а на організацію одного замовлення - 500 грн. Середня рентабельність поточних активів підприємства складає 15 %. Визначте час подання повторного замовлення на комплектуючі та оптимальний розмір замовлення, якщо цикл замовлення складає 10 днів. Скільки разів на рік потрібно замовляти продукцію у постачальника? Визначить і оцініть втрати підприємства за рахунок вилучення коштів з обігу при закупівлі комплектуючих?

Завдання 2

Сформуйте можливий баланс фінансування для ідеальної, консервативної, агресивної і компромісної стратегії, якщо необоротні активи підприємства становлять 600 тис. грн., постійна частина оборотних активів – 300 тис. грн., а змінна – 100 тис. грн.

Визначити для перелічених стратегій величину чистого оборотного капіталу та зробити висновок про ступінь ризику в кожному випадку.

Завдання 3

Визначити ціну рефінансування дебіторської заборгованості за допомогою факторингу, якщо підприємство продало банку право на стягнення дебіторської заборгованості на суму 10000 грн. Розмір встановленої банком

комісійної винагороди становить 4% від суми боргу. Банк надає підприємству кредит у формі попередньої оплати 80% від загальної суми боргу під 25% річних. Середній рівень рентабельності активів підприємства – 15%. Середній рівень процентної ставки на ринку грошових ресурсів – 22%.

Завдання 4

Підприємство вирішило переглянути свою політику у відношенні запасів допоміжної сировини. Їх розмір залежить від частоти закупок і за оцінками спеціалістів підприємства складає: при закупці 2 рази на місяць – 200 штук; один раз на місяць – 400 шт.; один раз на квартал – 1200 шт.; один раз на півроку – 2400 шт.; один раз на рік – 4800 шт.

Закупівельна вартість однієї одиниці товару складає 100 грн. при обсягу закупівлі до 1000 одиниць. Постачальник надає 5 % знижку з ціни, якщо обсяг закупівлі знаходиться в межах від 1000 до 2000 одиниць та 10 % знижку, якщо обсяг закупівель перевищує 2000 одиниць. Адміністративні витрати на організацію одного замовлення складають 700 грн., а на зберігання одиниці запасу – 30 грн. на рік. Яку політику щодо оптимального розміру замовлення даної сировини ви б виробили на місці фінансового менеджера цього підприємства?

Реферати до теми

1. Особливості управління необоротними активами підприємств в сучасних умовах.
2. Зарубіжний досвід управління активами суб'єктів господарювання.
3. Оборотні активи підприємства: сучасні аспекти формування та використання.

Тема 5. Управління прибутком підприємства

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Концептуальні засади управління прибутком підприємства.
2. Порядок формування прибутку від операційної діяльності.
3. Управління операційними витратами.
4. Управління операційним прибутком підприємства.
5. Роль операційного аналізу в управлінні прибутком.
6. Дивідендна політика підприємства.

Питання для самостійного опрацювання та самоперевірки знань

1. Розкрийте економічний зміст дефініції «прибуток», «чистий прибуток» «операційний ліверидж», «фінансовий ліверидж».
2. Розкрийте складові процесу формування прибутку від операційної діяльності.
3. Назвіть фактори які впливають на обсяг прибутку підприємства.
4. Обґрунтуйте необхідність використання системного підходу в процесі управління прибутком підприємства ?
5. Наведіть схематичне відображення процесу формування чистого прибутку підприємства.
6. Розкрийте пріоритетні напрями використання чистого прибутку підприємства.
7. Назвіть показники оцінки ефективності дивідендної політики підприємства.
8. Розкрийте роль операційного аналізу в процесі управління прибутком підприємства.
9. Які показники характеризують ефективність дивідендної політики?
10. На яких принципах і теоретичних концепціях базується дивідендна політика підприємства?

Практичні завдання

Завдання 1

ТОВ «Берегиня» планує розпочати реалізацію продукції для споживачів по ціні 80 грн. за одиницю. Оптова закупівельна ціна - 55 грн. за одиницю. Постійні витрати становлять 15000 грн. в місяць. Дайте відповідь на наступні запитання :

1. Який обсяг продажу відповідає порогу рентабельності (точці беззбитковості)?
2. Як зміниться поріг рентабельності при підвищенні постійних витрат до 20 тис. грн?
3. Яким стане поріг рентабельності, якщо фірмі вдасться збільшити ціну реалізації продукції на 10 грн. за одиницю ?
4. Яким буде поріг рентабельності, якщо закупівельна ціна продукції зросте на 5 грн. ?
5. Скільки одиниць продукції необхідно реалізувати, щоб отримати місячний прибуток в сумі 30 тис. грн.?

6. Який запас фінансової міцності підприємства при місячному обсязі прибутку 10 тис. грн.?

7. Що більше сприяє зниженню порога рентабельності і підвищенню запасу фінансової міцності: торгівля одним видом продукції або одночасно двома?

Завдання 2

1. Використовуючи дані, наведені в таблиці, розрахувати поріг рентабельності, операційний прибуток, запас фінансової міцності підприємства та силу дії оперативного важеля.

2. Підприємство знизило постійні витрати на 10%. Як це вплине на прибуток і поріг рентабельності?

3. Підприємство знизило змінні витрати на 10 %. Як це вплине на прибуток і поріг рентабельності?

Вихідні дані для розрахунків

№ n/n	Показники	Значення
1.	Обсяг реалізації, шт.	2000
2.	Ціна за одиницю, грн.	270
3.	Виручка від реалізації, грн.	540 000
4.	Постійні витрати, грн.	80 000
5.	Середні змінні витрати на одиницю, грн.	140

Завдання 3

Порівняйте фінансову стійкість підприємств з урахуванням запасу їх фінансової міцності та сили дії операційного важеля. За результатами операційного аналізу розробіть стратегії управління прибутком для наступних ситуацій:

- продукція обох підприємств користується підвищеним попитом;
- попит на продукцію підприємств різко падає.

Вихідні дані наведені в таблиці:

Показники	Підприємство	
	№ 1	№ 2
Виручка від реалізації	340 000	420 000
Змінні витрати	85 000	120 000
Постійні витрати	48 000	54 000

Скільки відсотків прибутку вдасться зберегти підприємствам, якщо їх виручка від реалізації зменшиться на 10% ? При якому проценті зниження виручки підприємства повністю втрачають прибуток і знову опиняються у точці беззбитковості?

Завдання 4

Визначте вартість запасів підприємства використовуючи різні методи оцінки запасів (“ФІФО”, “ЛІФО” і середньозваженої ціни), а також оцініть вплив зазначених методів на величину операційного прибутку підприємства, якщо виручка від реалізації становить 560 тис. грн.

У відповідності до даних наведених у таблиці щодо руху сировини підприємства:

Дата	Показники	Кількість, шт.	Ціна за одиницю, грн.	Сума, тис. грн.
01.05	Надійшло	1700	120	
12.05	Надійшло	1800	150	
17.05	Надійшло	700	130	
	Залишок на кінець місяця	2500		

Завдання 5

Підприємство раніше закупило сировину на суму 86,4 тис. грн. Через зміни ринкової кон'юнктури продукція з цієї сировини перестала користуватися попитом. Підприємству надійшло одне замовлення від покупця, який згоден придбати продукцію з цієї сировини за 110,0 тис. грн. Додаткові витрати на переробку сировини в необхідний продукт складають 30,4 тис. грн. Чи прийняли б ви на місці фінансового менеджера замовлення на таких умовах, враховуючи розмір релевантних витрат? Які інші управлінські альтернативи можна використати підприємству в такій ситуації?

Завдання 6

Підприємство виготовляє фарбу. Ціна реалізації – 100 грн. за одиницю, змінні витрати – 45 грн./шт. Квартальний обсяг продажу – 150 тис. шт. Поріг рентабельності перейдено. Чи слід підприємству прийняти замовлення на продаж додаткового обсягу фарби у розмірі 30 тис. шт. по ціні 85 грн., виробництво яких пов'язано із зростанням лише змінних витрат на 45 тис. грн.?

Завдання 7

АТ випустило 10 тисяч звичайних акцій номіналом 50 грн./шт. Додатковий капітал від продажу акцій по ціні, вищій за номінал, складає 110 тис. грн., нерозподілений прибуток звітного року – 125 тис. грн.

Як зміниться структура власного капіталу, якщо:

- а) АТ виплатить дивіденди у розмірі 15% акціями в момент, коли їх ринкова ціна в 1.2 рази вище за номінал;
- б) АТ здійснить подрібнення акцій (спліт) за масштабом 4:1;
- в) АТ здійснить консолідацію акцій за масштабом 3:1.

В яких випадках доцільно використовувати зазначені в пунктах а), б) і в) операції при проведенні дивідендної політики?

Завдання 8

Обґрунтуйте рішення акціонерів та акціонерного товариства використовуючи нижче наведені дані: витратити 40% чистого прибутку (після здійснення усіх фіксованих виплат) на виплату поточних дивідендів або на викуп своїх власних акцій?

Чистий прибуток після погашення фіксованих зобов'язань, тис. грн.	200
Кількість звичайних акцій в обігу, шт.	2500
Дохід на одну акцію, грн..	?
Ринкова ціна акції, грн.	60
Коефіцієнт співвідношення ринкової ціни і доходу на акцію	?

Реферати до теми

1. Результативність функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання в сучасних умовах.
2. Напрями збільшення прибутку підприємства в сучасних умовах.
3. Збитковість підприємства та його основні причини.
4. Пріоритетні напрями розподілу прибутку на підприємстві.

Тема 6. Управління грошовими потоками на підприємстві

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Економічний зміст, сутність, принципи управління грошовими потоками
2. Класифікація грошових потоків підприємства.
3. Методичні підходи до управління грошовими потоками підприємства.
4. Зміст та методика складання звіту про рух грошових коштів.

Питання для самостійного опрацювання та самоперевірки знань

1. Назвіть основні види діяльності підприємства та грошові потоки генеровані ними.
2. Дайте визначення та розкрийте економічний зміст дефініції «дискретний грошовий потік».
3. Розкрийте роль принципу забезпечення ліквідності в процесі управлінні грошовими потоками?
4. Назвіть показники оцінки ефективності використання грошових коштів на підприємстві.
5. Наведіть схематичне відображення етапів управління грошовими потоками на підприємстві.
6. Назвіть основні зовнішні та внутрішні фактори які визначають обсяг чистого грошового потоку підприємства.
7. Розкрийте економічний зміст показника «чистий грошовий потік», а також розкрийте методику його формування.
8. Охарактеризуйте основні методи оптимізації грошових потоків?
9. Розкрийте роль та необхідність складання звіту про рух грошових коштів на підприємстві.

Практичні завдання

Завдання 1

ТОВ «Верес» за результатами звітного періоду отримало прибуток від реалізації продукції у розмірі 340 тис. грн., частину якого спрямувало на погашення податкової заборгованості перед бюджетом - 80 тис. грн. За результатами діяльності підприємства за звітний період збільшилась заборгованість постачальникам за придбані сировину та матеріали на 35 тис. грн. та заборгованість працівникам по заробітній платі на 130 тис. грн. Дебіторська заборгованість на кінець року збільшилась на 25 тис. грн. Амортизація основних фондів складає 70 тис. грн., нематеріальних активів – 15 тис. грн. Розмір резервного фонду за звітний період збільшився на 10 тис. грн. Визначте обсяг чистого грошового потоку підприємства від операційної діяльності.

Завдання 2

Оцініть показники плану грошових потоків на підприємстві та зробіть висновки щодо необхідності залучення позикових ресурсів на підприємство, використовуючи дані таблиці :

№ п/п	Найменування статті	До початку виробництва	1-й рік експлуатації	2-й рік експлуатації
1	Обсяг реалізації	-	1300	1400
2	Змінні витрати	-	400	430
3	Операційні витрати	370	210	110
4	Проценти по кредитах	50	50	55
5	Податки та інші витрати	-	35	45
6	Кеш-фло від операційної діяльності			
7	Придбання активів	2700	-	-
8	Надходження від продажу активів	-	240	-
9	Кеш-фло від інвестиційної діяльності			
10	Акціонерний капітал	3900	-	-
11	Позиковий капітал	8500	-	-
12	Виплати в погашення позик	-	-	-
13	Виплати дивідендів	-	100	250
14	Кеш-фло від фінансової діяльності			
15	Кеш-баланс на початок періоду			
16	Кеш-баланс на кінець періоду			

Завдання 3

Діяльність підприємства за поточний рік характеризується наступними даними:

Показники	Сума, грн.
1. Надійшли фінансові ресурси:	
- від реалізації продукції	190 000
- від здачі майна в оренду	20 000
- від реалізації фінансових інвестицій	15 000
- від покупців	5 000
2. Собівартість реалізованої продукції	140 000
3. Амортизація основних засобів та нематеріальних активів	45 000
4. Оплачені інші операційні витрати	10 000
5. Сума сплачених відсотків	3 000
6. Сума податкових платежів	3 500

За результатами звітнього періоду дебіторська заборгованість підприємства збільшилась на 7000 грн., кредиторська заборгованість – на 6000 грн. Обсяг запасів підприємства протягом аналізованого періоду збільшився на 1700 грн. Визначте обсяг чистого грошового потоку підприємства.

Реферати до теми

1. Особливості формування грошових потоків підприємств: галузеві відмінності.
2. Формування грошових потоків від операційної діяльності: основні завдання та фактори впливу.
3. Оцінка ефективності формування та використання грошових потоків суб'єктів господарювання.

Тема 7. Управління інвестиціями

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Сутність інвестиційної діяльності.
2. Особливості управління реальними інвестиціями.
3. Особливості управління фінансовими інвестиціями.
4. Політика управління інвестиціями.

Питання для самостійного опрацювання та самоперевірки знань

1. За якими критеріями класифікуються інвестиції?
2. Яка мета і задачі управління інвестиціями?
3. Які задачі вирішуються на окремих стадіях життєвого циклу інвестиційного проекту?
4. Охарактеризуйте основні особливості управління реальними та фінансовим інвестиціями?
5. Які критерії ефективності реальних інвестицій?
6. Як оцінити доцільність реального та фінансового інвестування?
7. Які фактори слід враховувати при формуванні інвестиційного портфеля в сучасних умовах?

Практичні завдання

Завдання 1

За оцінкою експертів загальні витрати на технічне переозброєння підприємства складають 250 тис. грн., ставка дисконту з урахуванням індивідуального ступеня ризику проекту становить 15%. Щорічні грошові

потоки від реалізації проекту становлять: в 1-й рік – 75,0 тис. грн.; в 2-й рік – 80,0 тис. грн.; в 3-й рік – 90,0 тис. грн.; в 4-й рік – 100,0 тис. грн. Середньозважена ціна інвестиційних ресурсів – 25.0%.

Користуючись вихідними даними, визначити показники ефективності інвестиційного проекту.

Завдання 2

Підприємству запропоновано інвестувати 100 тис. грн. на 5 років за умови повернення цієї суми рівними частинами, тобто по 20 тис. грн. щорічно. По закінченні 5 років підприємству сплачується додаткова винагорода в розмірі 150 тис. грн. Обґрунтуйте, чи доцільно підприємству скористатися цією пропозицією або краще покласти ці кошти на депозит з розрахунку 12% річних?

Завдання 3

На основі наведених даних визначити найприйнятніший варіант вкладення капіталу. За першим варіантом капітал здійснює за рік 15 оборотів, рентабельність реалізованої продукції становить 20%. За другим варіантом капітал здійснює за рік 20 оборотів, рентабельність реалізованої продукції дорівнює 18%. Передбачається вкласти по обох варіантах однакову суму капіталу.

Реферати до теми

1. Особливості реалізації реальних інвестиційних проектів в Україні.
2. Розробка політики управління фінансовими інвестиціями.
3. Стратегії формування портфеля фінансових інвестицій.

Тема 8. Управління фінансовими ризиками

Питання для обговорення

1. Сутність та види фінансових ризиків.
2. Політика управління фінансовими ризиками.
3. Методи оцінки фінансових ризиків.
4. Способи нейтралізації фінансових ризиків.

Питання для самостійного опрацювання та самоперевірки знань

1. В чому полягає сутність поняття «ризик»?
2. Які причини обумовлюють появу ризику?
3. Охарактеризуйте невизначеність як джерело виникнення ризику?

4. Які є способи оцінки фінансових ризиків?
5. В чому полягають відмінності між основними видами фінансових ризиків?
6. Які існують способи зниження фінансових ризиків ?
7. В чому полягають переваги та недоліки основних способів зниження фінансових ризиків?
8. Які способи зниження фінансових ризиків доцільно використовувати для зниження фінансових ризиків на підприємствах України?

Практичні завдання

Завдання 1

Враховуючи вплив ринкових факторів, підприємство при існуючій структурі капіталу може мати різний очікуваний рівень рентабельності власного капіталу (P_{BK}):

1-й варіант		$P_{BK} = 10\%$	(імовірність – 0,3);
2-й і 3-й варіанти		$P_{BK} = 15\%$	(імовірність – 0,55);
4-й варіант		$P_{BK} = 11\%$	(імовірність – 0,15).

Знайти дисперсію і стандартне відхилення фінансового результату.

Завдання 2

В інвестиційний портфель підприємства включено акції X, Y, Z.

$$\beta_X = 1,3; \beta_Y = 0,2; \beta_Z = 0,45.$$

Як зміниться дохідність цих фінансових інструментів, якщо середній рівень дохідності акцій зросте на 10%?

Тематика рефератів

1. Фінансовий ризик та можливі шляхи його уникнення.
2. Шляхи зниження фінансових ризиків в сучасних умовах.
3. Сучасні підходи до оцінки ступеня фінансового ризику.

Тема 9. Антикризове фінансове управління підприємством

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Сутність антикризового фінансового менеджменту.
2. Політика антикризового фінансового управління.
3. Сучасна методика діагностики банкрутства підприємства.
4. Форми та джерела фінансової санації.

Питання для самостійного опрацювання та самоперевірки знань

1. Назвіть задачі антикризового фінансового менеджменту.
2. В чому полягає основна мета антикризового фінансового управління?
3. Дайте визначення поняття криза?
4. Назвіть можливі фінансові причини фінансової кризи на підприємстві.
5. Які зовнішні фактори зумовлюють кризовий фінансовий розвиток підприємства?
6. Дайте характеристику внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства.
7. В яких випадках проводиться санація?
8. Яким чином санація пов'язана з реструктуризацією підприємства?

Завдання 1

Діяльність підприємства характеризується наступними даними :

- робочий капітал складає 400 тис. грн.;
- прибуток до сплати податків та відсотків – 150 тис. грн.;
- чистий прибуток – 30 тис. грн.;
- власний капітал підприємства – 850 тис. грн.;
- позиковий капітал – 150 тис. грн.;
- чиста виручка від реалізації продукції – 550 тис. грн.

Визначте рівень загрози банкрутства підприємства за допомогою моделі Альтмана.

Завдання 2

Використовуючи вихідні дані попередньої задачі, визначте вірогідність банкрутства по моделі Ліса, якщо нерозподілений прибуток підприємства складає 140 тис. грн.

Завдання 3

Використовуючи вихідні дані завдання 1, визначте вірогідність банкрутства по моделі Спрінгейта. Сума залучених короткострокових банківських кредитів - 120 тис. грн., а кредиторська заборгованість – 80 тис. грн.

Завдання 4

Сума чистого грошового потоку на кінець року складає 50 тис. грн. Середньорічна вартість активів підприємства – 700 тис. грн., обсяг залучених короткострокових банківських кредитів – 200 тис. грн., кредиторська заборгованість - 80 тис. грн. Залишки виробничих запасів –50 тис. грн. За звітний період підприємство реалізувало продукції на суму 600 тис. грн., отриманий прибуток складає 120 тис. грн. Спрогнозуйте ступінь надійності підприємства, використовуючи дискримінаційну функцію.

Реферати до теми

1. Механізм антикризового управління фінансами підприємства: тактичні та стратегічні аспекти.
2. Фінансова санація підприємства: зміст, порядок, та особливості проведення.
3. Особливості проведення фінансової санації суб'єктів господарювання: галузевий аспект.

5. ПОРЯДОК ПРОМІЖНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з дисципліни є поточний та семестровий контроль. Поточний контроль складається з опитувань, які проводяться під час практичних занять, а також захисту РГР. Запитання для поточного контролю знаходяться у відповідних методичних рекомендаціях.

Семестровий контроль проводиться у вигляді диференційованого заліку, запитання до якого на початку семестру розміщується у системі дистанційного навчання MOODLE. Залікові білети знаходяться в пакеті документації на дисципліну. Оцінювання знань ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань ЗВО Національного університету «Чернігівська політехніка»», погодженого вченою радою (протокол № 6 від 31.08.2020 р.) та затвердженого наказом ректора від 31.08.2020 р. № 26.

З дисципліни, з якої навчальним планом передбачено складання диференційованого заліку, здобувач вищої освіти може набрати до 90 % підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 10 % підсумкової оцінки – на диференційованому заліку. Якщо здобувач вищої освіти виконав всі види робіт протягом семестру, то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати диференційований залік. Повторне складання диференційованого заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

Проміжний контроль реалізується у формі контрольних тестів, які проводяться протягом тижня після вивчення матеріалу за завершеною частиною дисципліни на практичному занятті або в інший час, вільний від аудиторних занять (у тому числі й за допомогою технологій дистанційного навчання з використанням електронної бази навчально–методичного забезпечення навчальних дисциплін у системі управління навчанням Moodle).

Політика дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка»», погодженого вченою радою НУ «Чернігівська політехніка» (протокол № 6 від 31.08.2020 р.) та введеного в дію наказом ректора від 31.08.2020 р. №26.

Розподіл балів, які отримують студенти під час практичних занять за різними формами поточного та підсумкового контролю представлено у таблиці 5.1.

Таблиця 5.1 – Форми поточного та підсумкового контролю та розподіл балів

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Концептуальні засади організації фінансового менеджменту	0... 10
1 Знання теоретичного матеріалу (опитування, тести).	0... 3
2 Виконання практичної роботи.	0... 3
3 Самостійна робота.	0... 2
4 Реферативні доповіді.	0... 2
Змістовий модуль 2. Сутність та структура капіталу підприємства	0... 10
1 Знання теоретичного матеріалу (опитування, тести).	0... 3
2 Виконання практичної роботи.	0... 3
3 Самостійна робота.	0... 2
4 Реферативні доповіді.	0... 2
Змістовий модуль 3. Фінансові результати та управління фінансовими ресурсами підприємства	0... 10
1 Знання теоретичного матеріалу (опитування, тести).	0... 3
2 Виконання практичної роботи.	0... 3
3 Самостійна робота.	0... 2
4 Реферативні доповіді.	0... 2
Змістовий модуль 4. Фінансові ризики та антикризове управління підприємством	0... 10
1 Знання теоретичного матеріалу (опитування, тести).	0... 3
2 Виконання практичної роботи.	0... 3
3 Самостійна робота.	0... 2
4 Реферативні доповіді.	0... 2
5 Розрахункова робота	0... 20
Всього балів поточного контролю	0... 60
Диференційований залік:	0... 40
<i>Теоретичне питання 1</i>	0... 10
<i>Теоретичне питання 1</i>	0... 10
<i>Практичне завдання</i>	0... 20
Всього балів поточного і підсумкового контролю	0... 100

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Аранчій В.І., Томілін О.О., Дорогань-Писаренко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с.
2. Бердинець І. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: навч. посіб. Київ: Центр уч. л-ри, 2016. 352 с.
3. Бігдан І. А., Лачкова Л. І., Лачкова В. М., Жиликова О. В. Фінансовий менеджмент: електрон. навч. посіб. Харків: ХДУХТ, 2017. 197 с.
4. Бланк І.О. Основи фінансового менеджменту: навчальний посібник. Київ. Ника Центр, Эльга, 1999. 420 с.
5. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. Київ: Молодь, 1997. 1000 с.
6. Бутинець Т.А. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. Київ. ЦУЛ, 2002. 210 с.
7. Давиденко Н.М. Фінансовий менеджмент підприємств. Фінанси України. 2010. № 6. С. 90-95.
8. Дема Д. І., Дорохова Л. М., Віленчук О. М. Фінансовий менеджмент: підручник. Житомир: ЖНАЕУ, 2018. 320 с.
9. Кнейслер О. В., Квасовський О. Р., Ніпіаліді О. Ю. Фінансовий менеджмент: підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2018. 482 с.
10. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент. К.: Знання, 2005.
11. Нестерова С. Фінансовий менеджмент: практикум. К.: Кондор, 2019. 280 с.
12. Поддєрьогін А. М., Баб'як Н. Д., Білик М. Д. та ін Фінансовий менеджмент: підручник. К.: КНЕУ. 2017. 534 с.
13. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / І. С. Лапіна, О. М. Гончаренко, Г. О. Величко та ін.; за ред. І. С. Лапіної. Одеса: Атлант, 2016. 313 с.
14. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Національний банк України, Українська академія банківської справи Національного банку України; заг. ред.: І.О. Школьник, В.М. Кремень. Київ: Центр учбової літератури, 2018.
15. Don M. Chance (2019). Financial risk management: an end user perspective. World Scientific Books, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd. URL: <https://www.amazon.com/Financial-Risk-Management-End-Users/dp/9811202672>.

Додаткова:

1. Гайбура Ю. А., Загнітко Л. А. Фінансове прогнозування як елемент управління фінансовими ресурсами підприємства. Економіка і суспільство. 2017. № 9. С. 968–974.
2. Гайдаржийська О. М., Рибак О. М., Чайковська А. О. Дослідження структури власного капіталу підприємства та особливостей його формування. Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 6. С. 94-96.
3. Давиденко Н. М. Організаційне забезпечення фінансового

менеджменту на підприємстві. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2017. Т. 1, № 1 (49). С. 248-252.

4. Кошельок Г.В. Основні фінансові фактори впливу на грошові потоки підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. № 19. С. 48-51.

5. Кошельок Г. Грошові потоки в системі управління діяльністю підприємства. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 5 (16). С. 50-57.

6. Крилова О.В. Грошові потоки в системі забезпечення платоспроможності підприємства. Економіка та держава. 2019. № 7. С. 31-33.

7. Максимова М. В. Система фінансового менеджменту в умовах розвитку цифрової економіки. Ефективна економіка. 2019. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7064>.

8. Олійник О. О. Грошові і фінансові потоки в системі фінансового менеджменту підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 13-14. С. 32-37.

9. Решетник Н. І., Насікан Н. І., Клименко О. М., Світлична К. С., Сулова Т. О. Стратегічний фінансовий менеджмент у діяльності корпорацій. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2021. № 2(37). С.134-141.

10. Сергєєва О. Р. Сутність та основні аспекти управління грошовими потоками підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 12, ч. 2. С. 107-110.

11. Сердюков К. Г., Великий Ю. М., Леснікова К. С. Роль фінансового планування та прогнозування у забезпеченні фінансової стійкості підприємства. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 11. С. 277-282.

12. Щербань О., Невдачина О. Теоретичні аспекти визначення сутності та структури капіталу підприємства. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 3 (14). С. 284-289.

13. Ясинська Д. В., Добровольська О. В. Сучасна парадигма діагностики фінансового стану підприємства в період кризи. Економічний простір. 2021. №166. С. 81-84.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.ukrstat.gov.ua> – Державна служба статистики України.
2. <http://chernigivstat.gov.ua/> – Головне управління статистики в Чернігівській області.
3. <https://www.mof.gov.ua/uk> – Міністерство фінансів України.
4. <https://index.minfin.com.ua> - статистична інформація Міністерства фінансів України.
5. <http://zakon2.rada.gov.ua/> – Закони, прийняті Верховною Радою України.

6. ГЛОСАРІЙ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Актив – частина бух балансу, яка відображає на певну дату всі наявні матеріальні цінності, грош кошти і боргові вимоги підприємства.

Активи – матеріальні ресурси, які використовуються у виробництві з метою одержання прибутку.

Активний ринок – ринок для певного цінного папера, на якому існує можливість будь-коли продати цінні папери за ціною, що переважає в цей час на ринку.

Акцизний податок – непрямий податок, що встановлюється на підацизні товари та включається в їхню ціну у твердих сумах з одиниці реалізованого товару або виходячи з відсоткової ставки до оподатковуемого обороту.

Акція – цінний папір, який випускається акціонер товариством і дає право його власнику на отримання певного доходу з прибутку акціонерного товариства.

Акція привілейована – цінний папір, який дає право на першочергове одержання дивідендів незалежно від наявності прибутку.

Амортизаційні відрахування – поступове перенесення вартості основних засобів унаслідок їх зносу на вироблений продукт.

Баланс – зведення показників, які характеризують активи, пасиви та акціонерний капітал товариства.

Балансовий звіт – один з основних фін документів, що визначає прогноз складу його активів і пасивів на майбутній період.

Бізнес – господарська діяльність, яка приносить дохід, вигоду.

Бюджет грошових коштів – плановий документ, який відображає майбутні надходження і платежі грошових коштів.

Валовий дохід – загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого протягом звітного періоду.

Виручка від реалізації продукції – грошові кошти, які надійшли на поточний рахунок підприємства за відвантаженою покупцю продукцію.

Генеральна фінансова стратегія – це процес формування та використання доходів малого підприємства на плановий період.

Грошовий потік – це надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів.

Дебіторська заборгованість – рахунки, за якими належить сплатити грошові кошти за поставки продукції в кредит.

Депозит – грошові кошти або цінні папери, які зберігаються в комерційних банках і підлягають поверненню їх власнику.

Державна фінансова допомога – це сума грошових коштів, яка виплачується з державного або місцевого бюджету.

Дисконтування доходу – це приведення величини доходу до момента вкладання капіталу.

Дисконтування капіталу – приведення величини вкладеного капіталу різного періоду до величини сумірної в часі.

Дотація – фінансова допомога держави за рахунок коштів бюджету для покриття видатків, які перевищують доходи.

Еквіваленти грошових коштів – це короткострокові фінансові інвестиції, які можуть бути вільно конвертовані у відому суму і мають незначний ризик щодо зміни вартості.

Єдиний податок – податок, що сплачується суб'єктами малого підприємництва юридичними і фізичними особами відповідно до чинного законодавства.

Інвестиції – довгострокові вкладення коштів.

Інвестиційна діяльність – це сукупність операцій з придбання та продажу необоротних активів, а також короткострокових фінансових інвестицій, що не є еквівалентами грошових коштів.

Комерційний банк – установа, що приймає депозити і надає кредити позичальникам.

Комерційний кредит – кредит, який надається у товарній формі продавцями покупцям у вигляді відстрочки платежу за продані товари.

Корпоративний план – це план розроблен фінансової стратегії малого підприємства.

Кредит міжнародний – кредит, що надається державою, банком, іншою юридичною чи фізичною особою однієї країни іншій країні, банкові, юридичній або фізичній особі на певний термін на умовах повернення та сплати відсотків. Кредиторами і позичальниками можуть також виступати міжнародні фінансові інститути, організації, регіональні об'єднання держав.

Кредитна маржа – різниця між ставками залучених і наданих кредитів.

Кредитний договір – юридичний документ, що визначає взаємні зобов'язання і відповідальність між комерційним банком клієнтом з приводу одержання останнім банківського кредиту.

Кредиторська заборгованість – грош кошти підприємства, які належить сплатити відповідній юридичній особі (постачальнику) або фізичній особі.

Кредитоспроможність – наявність передумов для отримання кредиту, спроможність повернути його в повному обсязі й у певний термін. Визначається показниками, що характеризують позичальника: акуратністю в розрах за раніше отримані кредити, поточним фінансовим станом, змогою в разі потреби мобілізувати кошти з різних джерел. Оцінюються показниками ліквідності його балансуєючи окремих видів активів.

Лізинг – довгострокова оренда машин, обладнання, устаткування, транспортних засобів на поворотності терміновості й платності і на підставі відповідного договору між орендодавцем і орендарем, що передбачає можливість їх наступного викупу орендарем.

Малий бізнес – бізнес, який здійснюється незначною кількістю працівників та невеликими обсягами реалізу продукції (робіт, послуг).

Міжнародний аудит – процес детальної перевірки правильності складання фінансової звітності й аналіз фін стану підприємства міжнародними експертами.

Не грошові операції – це операції, які не потребують використання грошових коштів або їхніх еквівалентів.

Непрямий метод визначення грошових коштів – це визначення суми чистого надходження коштів шляхом послідовного коригування показника прибутку внаслідок змін у складі запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, доходів і витрат, пов'язаних з інвестиційною і фінансовою діяльністю.

Нерозподілений прибуток – прибуток, одержаний за певний період і спрямований не на споживання шляхом розподілу між учасниками виробництва, а на капіталізацію, тобто для реінвестування у виробництво і є одним з видів резерву власних коштів, за рахунок яких забезпечується виробн розвиток підприємства в майбутньому періоді.

Овердрафт – вид короткострокового кредиту, який надається шляхом списання коштів понад залишок на поточному рахунку підприємства, унаслідок чого утворюється дебетове сальдо.

Оперативна фінансова стратегія – це процес формування валових доходів і надходжень коштів та валових витрат малого підприємства на короткостроковий період.

Операційна діяльність – це основна діяльність малого підприємства, а також інші операції, які не є інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Оптимізація активів – визначення співвідношення окремих видів активів, які забезпечують найкращі умови виробничо–комерційної діяльності підприємств з високим рівнем ліквідності.

Оптимізація структури капіталу – визначення співвідношення власного і залученого капіталів, за якого забезпечуються оптимальні пропорції між рівнем рентабельності власного капіталу і рівнем фінансової стійкості підприємства.

Оптимізація грошових потоків – процес вибору найкращих форм руху грошових коштів з урахуванням умов і особливостей здійснен господарської діяльності.

Оренда – надання якого–небудь майна в тимчасове користування за; відповідну плату на підставі договору.

Первісний капітал – сума грошових коштів, яка акумульована за рахунок коштів засновників, пайових внесків та інших джерел в період створення малих підприємств.

Пільги податкові – часткове чи повне звільнення фізичних і юридичних осіб від сплати податків. Вони є одним з елементів податкової політики і мають як економічну, так і соціальну спрямованість. Використовуючи пільги податкові, держава регулює певні ек процеси, а також забезпечує економічну підтримку окремих видів діяльності та соціальний захист груп населення.

Пільговий кредит – кредит, що надається за ставками нижчими, ніж ринкові і часто на триваліший термін, аніж звичайно.

Податки – обов'язкові платежі, що їх устанавлює держава для юридичних і фізичних осіб з метою формування централізованих фінансових ресурсів, які забезпечують фінансування державних витрат.

Податкова система – сукупність урегульованих правовими нормами податків, що стягуються з юридичних і фізичних осіб на території країни, а також форми і методи побудови самої системи.

Податок на додану вартість – непрямий податок, що включається в ціну реалізації товарів і встановлюється у відсотках до оподаткованого обороту, який визначається згідно з чинним законодавством і має певні особливості залежно від виду та сфери діяльності.

Прибуток – частина доходу, яка залишається після відшкодування поточних витрат, відсотків за кредит, обов'язкових платежів, які включаються до собівартості продукції.

Прискорена амортизація – метод визначення амортизації основних засобів за нормами, які перевищують офіційно затверджені норми амортизаційних відрахувань. Використовується з метою створення фінансових умов для прискореного впровадження у виробництво нової техніки та технологій.

Прямий метод визначення чистих надходжень – це визначення чистого надходження коштів у результаті операційної діяльності у вигляді різниці між надходженнями і видатками грошових коштів.

Рух грошових коштів – це надходження і витрачання грошових коштів у процесі господарської діяльності підприємства.

Факторинг – операції, пов'язані з купівлею в постачальника права на отриман платежу з покупця за відвантажені товари, виконані роботи або надані послуги.

Фінансова діяльність – це сукупність операцій, які призводять до зміни величини та складу власного капіталу.

Фінансова стратегія – це генеральний план дій щодо забезпечення малого підприємства грошовими коштами.

Фінансове прогнозування – являє собою дослідження і розроблення можливих шляхів розвитку фінансів підприємств не тільки на достовірних даних, й на певних припущеннях.

Фінансовий ліверидж – фінансовий механізм управління рентабельністю власного капіталу за рахунок оптимізації співвідношення використовуваних власних та залучених коштів.

Фінансовий лізинг – це передавання майна в оренду згідно з договором з наступним викупом об'єкта лізингу.

Фінансові ресурси – грошові кошти цільового призначення, які перебувають у розпорядженні малого підприємства.

Форфейтинг – кредитування зовнішньоекономічних операцій у формі купівлі в експортера векселів, які акцептовані імпортером.

Франчайзинг – багаторічна угода між двома фірмами, яка передбачає передавання однією фірмою іншій свого права на використання в межах обумовленого ринку визначеного товарного знаку, технології, ноу-хау.

Чистий прибуток – сума прибутку, яка залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків, штрафів, пені та неустойок.